

ИЗПЪЛНЕНИЕ И ЕФЕКТИ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ (2014 – 2020)

Росен Костадинов Коцев

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Аграрна икономика“

Резюме: Политиката за развитието на селските райони е една от най-важните части от Общата селскостопанска политика (ОСП). В нашата страна тя се прилага от 2007 г. в два програмни периода – 2007 – 2013 г. и 2014 – 2020 г. Основната цел на това проучване е анализ на степента на изпълнение и ефектите на мерките от Програмата за развитие на селските райони за втория програмен период (2014 – 2020 г.). Представени са основните изводи от анализа на влиянието на мерките върху безработицата, доходите на населението в селските райони. Поради разностранни административни, нормативни и др. проблеми, по 2/3 от предложените мерки от ПРСР все още няма реализирани плащания към бенефициентите. Налице е едно неравномерно усвояване на финансовите средства по ПРСР и по нейните отделни мерки.

Ключови думи: Програма за развитие на селските райони, изпълнение, ефекти, България, мерки.

JEL: Q1, Q18, R58.

IMPLEMENTATION AND EFFECTS OF THE RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME 2014 – 2020 IN BULGARIA

Rosen Kostadinov Kotsev

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Agricultural Economics

Abstract: The rural development policy is one of the most important parts of the Common Agricultural Policy. In our country it has been applied since 2007 in two programming periods – 2007 – 2013 and 2014 – 2020. The main goal of this study is to analyze the degree of implementation and the effects of the measures of the Rural Development Programme for the second programming period (2014 – 2020). The article presents the main conclusions from the analysis of the impact of the measures on unemployment and income of the population in rural areas. Under two thirds of the measures proposed by the RDP, no payments have yet been made to the beneficiaries due to various administrative, regulatory and other problems. There is an uneven absorption of funds under the RDP and its individual measures.

Key words: Rural Development Programme (RDP), implementation, effects, Bulgaria, measures.

JEL: Q1, Q18, R58.

Въведение

Политиката за развитието на селските райони е една широко дискутирана тема в академичните среди от много години. От една страна, е изключително важно да се търсят начини за подобряване живота на населението в селските райони, от друга, много внимателно трябва да се прецизира дали финансовите потоци по осъществяване на една или друга мярка са ефективни. ПРСР в нашата страна се прилага от 2007 г., но в това изследване ще се насочим към степента на изпълнение и ефектите на мерките от програмата за втория програмен период (2014–2020 г.)

Основната цел на това проучване е анализ на степента на изпълнение и ефектите на мерките от Програмата за развитие на селските райони за втория програмен период (2014–2020 г.).

Обект на изследването – анализ на финансовите средства по отделните мерки от ПРСР и техните ефекти за втория програмен период (2014–2020 г.).

Предмет на проучването са както степента на реализация на отделните мерки, така и някои макроикономически ефекти от тях като заетост, безработица, доходи и производителността на труда.

Задачите включват:

- 1) Анализ на реализация на програмния бюджет както по отделните мерки, така и по години и райони;
- 2) Изследване ефекта на мерките върху някои макроикономически характеристики на селските райони в България като заетост, безработица, доходи и производителност на труда;
- 3) Извеждане на изводи и препоръки по отделни мерки.

Основната изследователска теза е, че *ще се наблюдава нееднаква степен на усвояване на различните мерки от бенефициентите и ефектът им върху заетостта, безработицата и производителността на труда в селските райони ще се различава.*

* * *

Програмата за развитие на селските райони за периода 2014–2020 включва „съвкупност от мерки и инструменти, използвани за целенасочено въздействие на селските райони и дейностите, осъществявани там. (Маджарова, Пенева & Патарчанова, 2013 г.). Програмата се изпълнява на територията на цялата страна и приоритетно в райони, дефинирани като селски, като се възприема националната дефиниция от предния програмен период. В нея за селски райони се определят на ниво община (LAU 1) и включват територията на 231 от всички 264 общини, в които най-голямото населено място е с население не повече от 30 000 души. Според тази дефиниция селските райони заемат 81% от територията и 39% от населението на страната.

В ПРСР 2014–2020 г. има някои промени в сравнение с предишния:

- ✓ Първо, разширява се териториалният обхват на стратегиите за местно развитие – освен селските райони те ще включват и селата на някои общини от градски райони. Това ще има много голямо значение за тези населени места, тъй като те често са изключени от финансиране по мерки от Програмата за развитие на селските райони.
- ✓ Втората промяна е свързана с увеличаване както размера на финансиране, така и на обхвата му. Понастоящем е възможно и така нареченото многофондово финансиране, което означава не само от ПРСР, но и от други оперативни програми на ЕС.
- ✓ Трето има въвеждане на някои нови мерки като „М14 — Хуманно отношение към животните“. Този инструмент продължава политиката на спазване на европейските стандарти за екологично и биологично производство и гарантиране безопасността на храните и хуманното отношение към животните (Линкова, 2013)

1. Изпълнение на ПРСР – 2014–2020 г.

1.1 Изпълнение на програмата по години и по райони

В тази част ще разгледаме изпълнението на ПРСР 2014–2020 г. както по години, така и по райони. За анализ на състоянието по изпълнението на отделните мерки използваме данните от „Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020“ (ИСУН, 2020 г.)

Източник: ИСУН, 2020 г., достъп към октомври 2020 г.

Фигура 1. Изпълнение на ПРСР 2014–2020 г. по години

Реалното изплащане на мерки по ПРСР 2014–2020 г. (фиг.1) започва едва през 2018 г. с 0,23% от общия бюджет. През 2019 и 2020 г. са изпълнени съответно 8,15% и 9,54% или 9,54% от целия бюджет на Програмата досега. *Въпреки че вторият програмен период стартира през 2014 г., тромавите процедури по кандидатстване, одобрение и стартиране на реално изплащане отнемат прекалено много време и 90% от бюджета стои неизползван до момента.*

Нека в началото да разгледаме общия бюджет на ПРСР по региони и да го отнесем към съответното селско население в региона. За целта в третата колона ще пресметнем средния бюджет на жител и в 4-та – отношението на този бюджет към средния за страната.

Таблица 1

Бюджет на ПРСР по райони и средно на жител

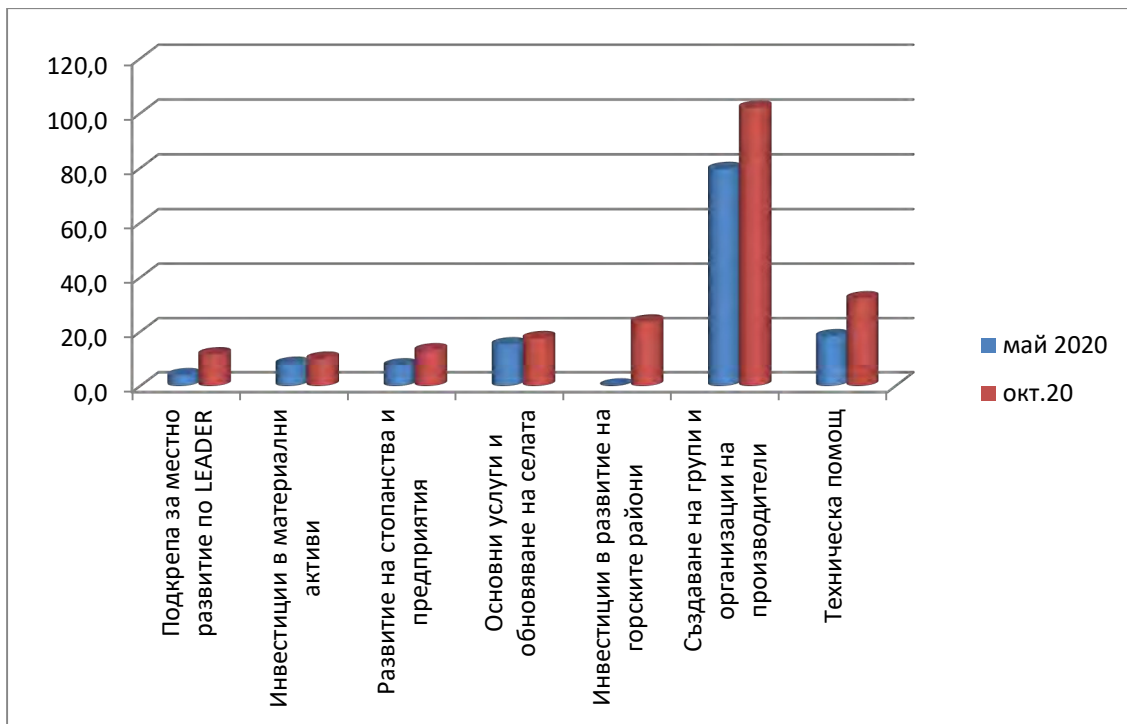
Район	Общ бюджет на ПРСР по региони в хил. лева	Общо население в селските райони	Бюджет на жител в лева*	% на бюджета спрямо средния за страната*
Северозападен	113 470,2	263 423	430,8	103
Северно централен	83705,5	253188	330,6	79
Североизточен	82571,6	246055	335,6	80
Югозападен	202704,6	325763	622,2	149
Южен централен	194265	457742	424,4	102
Югоизточен	86147,7	279904	307,8	74
Средно	762865	1826075	417,8	100

*Източник: ИСУН, 2020г, НСИ и *собствени изчисления*

От анализа на данните (Таблица 1) се вижда, още със самото си залагане, ако се вземе предвид показателят бюджет на жител, той не е особено справедлив. При два от 6-те региона: Южен централен и Северозападен е налице бюджет около 100%. В три от другите 6 региона той е в границите 74-80% и един ярко изразен дисбаланс в лицето на Югозападен регион, където са заложили 150% разход на средствата от ПРСР.

1.2. Изпълнение на програмата по видове мерки

От общо 17-те мерки към май 2020 г. има договорени средства по само 6 от тях (35,3%). При мярка М09 „Създаване на групи и организации на производителите“ е налице вече 79,5% договаряне на средствата. При други 2 от мерките степента е около 10% и това са мярка 4 "Инвестиции в материални активи" и мярка 19 „Подкрепа за местно развитие по LEADER”.

Източник: ИСУН, 2020 г., достъп към октомври 2020 г.

Фигура 2. Дял на договорените мерки

При две от мерките М07 – „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони” и М20 „Техническа помощ“ се достига 15% на договаряне. Други две от мерките са в начален етап, а по останалите 10 мерки явно нещата по договаряне тепърва предстоят. Какви са промените за петмесечния период? В средата на месец юли 2020 г. стартира приемът по подмярка 8.1 „Залесяване и поддръжка“ по Програма за развитие на селските райони 2014–2020 г. и тя бързо навлиза и вече е достигнала 23,57% на договорените средства от бюджета. По мярка М09 „Създаване на групи и организации на производителите“ е налице достигане на 102% от бюджета с около 23% ръст в сравнение с предишния период. По мярка „Развитие на стопанствата и предприятията“ има нарастване от 5,6% от бюджета. Най-слаб напредък има точно по мярка „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ само с 2,3%.

Основният извод е, че по-някои от вече стартиралите мерки има движение и явно на база натрупания опит бенефициентите продължават да сключват нови договори. Основният проблем остава, че по 2/3 от мерките все още няма реализирани плащания към бенефициентите.

До същия извод достига и Бошкилов (Бошкилов, 2017) който счита, че „по едни схеми и мерки одобрението става по-бързо в сравнение с други схеми и мерки, при които се дефинира голямо забавяне, което формира и този негативен процес, т.е. прилага се един неравномерен процес на одобрение на заявленията за подпомагане по различните схеми и мерки от ПРСР, което оказва влияние върху намеренията и интересите на земеделските стопани при реализиране на самите проекти в различните области на действие.“

Съществува различна степен на възприемане на отделните мерки и напр. при мярка 122 "Подобряване на икономическата стойност на горите" от първия програмен период въобще няма кандидати. За втория е твърде рано да се прави анализ, но както подчертахме по-горе, при 10 от общо 16-те мерки въобще няма договорени средства.

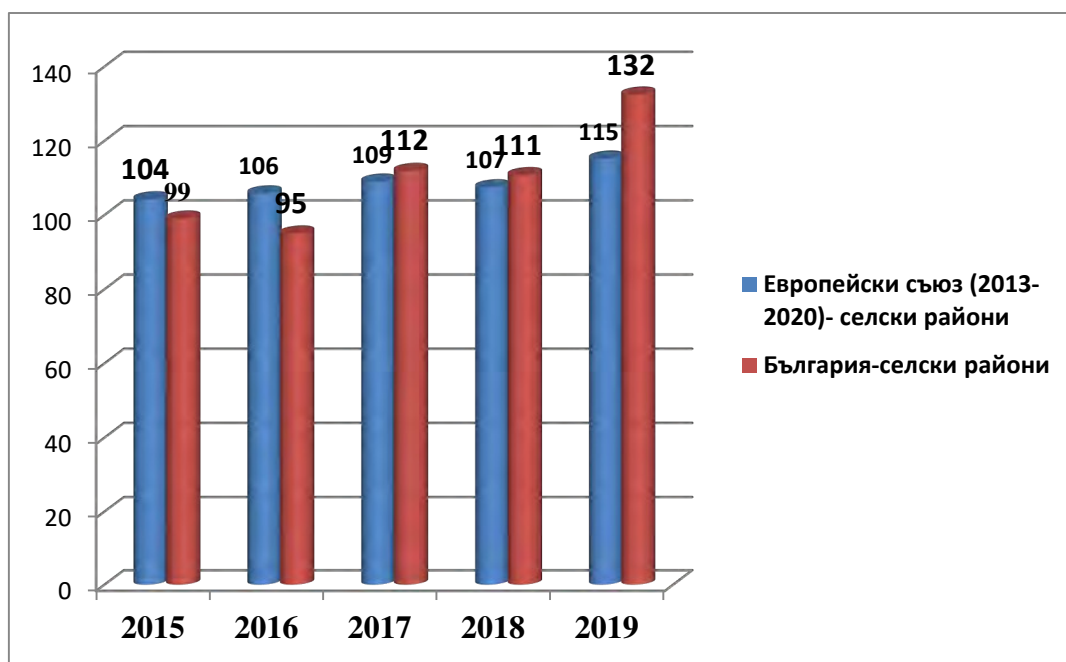
2. Ефект на ПРСР върху някои макроикономически характеристики на селските райони в България

2.1. Ефект на ПРСР върху доходите на населението в селските райони

Ако вземем под внимание твърденията на някои автори (Брънзова, 2019), финансовата подкрепа в рамките на Втори стълб на ПРСР се явява основен инструмент за създаване на устойчива заетост, стимулирайки икономиката в селските райони чрез развитие на предприемачество и осигуряване на възможности за повишаване на доходите на населението.

В публикация на Блажева (Блажева, 2018) се твърди, че е налице силна диференциация в дохода на стопанствата от аграрния сектор и той съставлява само 40% от дохода, реализиран в други сектори на икономиката.

Дали това ще важи и за нашата страна? Нека да сравним ръста на доходите на населението в селските райони на ЕС и България. За базова година сме взели 2014 г. или първата година от стартиране на ПРСР.

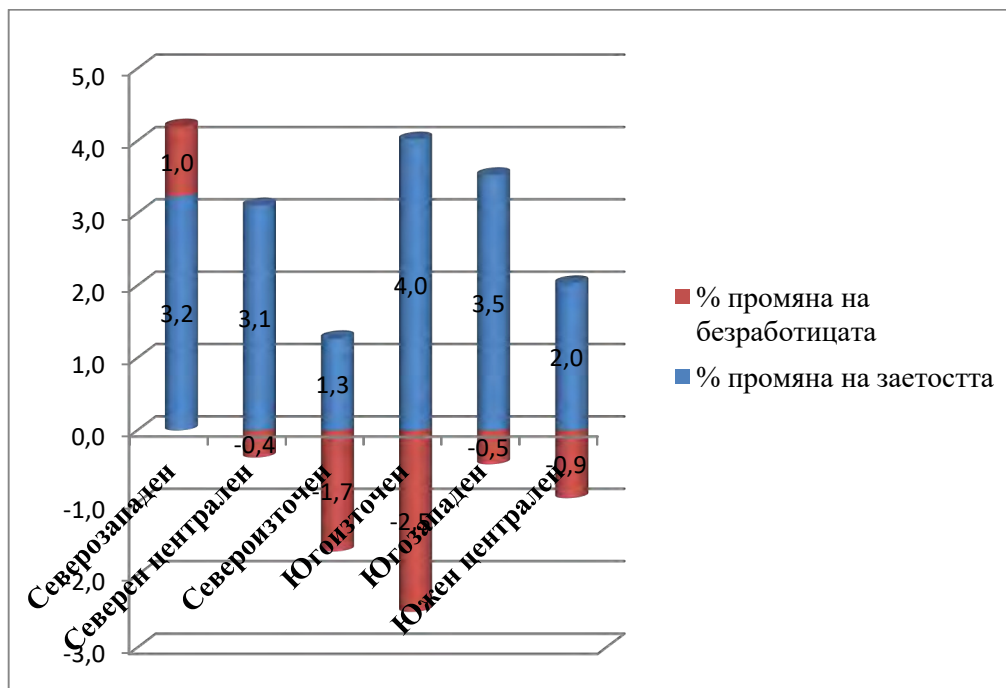
Източник: Евростат <https://ec.europa.eu/eurostat/web/degree-of-urbanisation/data/database>

Фигура 3. Ръст на доходите в селските райони на ЕС и България за периода 2015–2019 г. (в % на база 2014 г.)

Основни изводи: В селските райони на ЕС се наблюдава едно плавно покачване на доходите на хората от селските райони с по-няколко процента годишно, като общо за 5-годишния период той е 15% или 3% средно на година (Фиг. 3). В селските райони на България има по-резки колебания като дори за 2015 и 2016 г. той е спаднал съответно с 1 и 5% спрямо този в 2014 г. Разбира се, както вече уточнихме през тези години все още няма усвоени средства по ПРСР 2014–2020г., така че това е логичен резултат. *Като цяло доходите на жителите на селските райони в нашата страна се движат в унисон със средните за ЕС, като се изключи 2019 г. където се наблюдава скок с над 20% спрямо предходната. Вероятно една от причините е реално изплатените средства от ПРСР през 2019г., но само анализ за по-дълъг период би изяснил дали тези финансови средства имат по-дългосрочен ефект върху доходите.*

2.2. Ефект на мерките от ПРСР върху заетостта и безработицата на населението в селските райони

В случая ще се спрем на само на 3-годишния период 2017–2019 г., понеже, както по-горе споменахме, реалните плащания по мерките са постъпили едва през 2018 г. т.е. ефектът от тях може бъде наблюдаван от 2018 г. напред.

Източник: <https://www.nsi.bg/en/content/6500/employed-and-employment-rates-national-level-statistical-regions-districts>

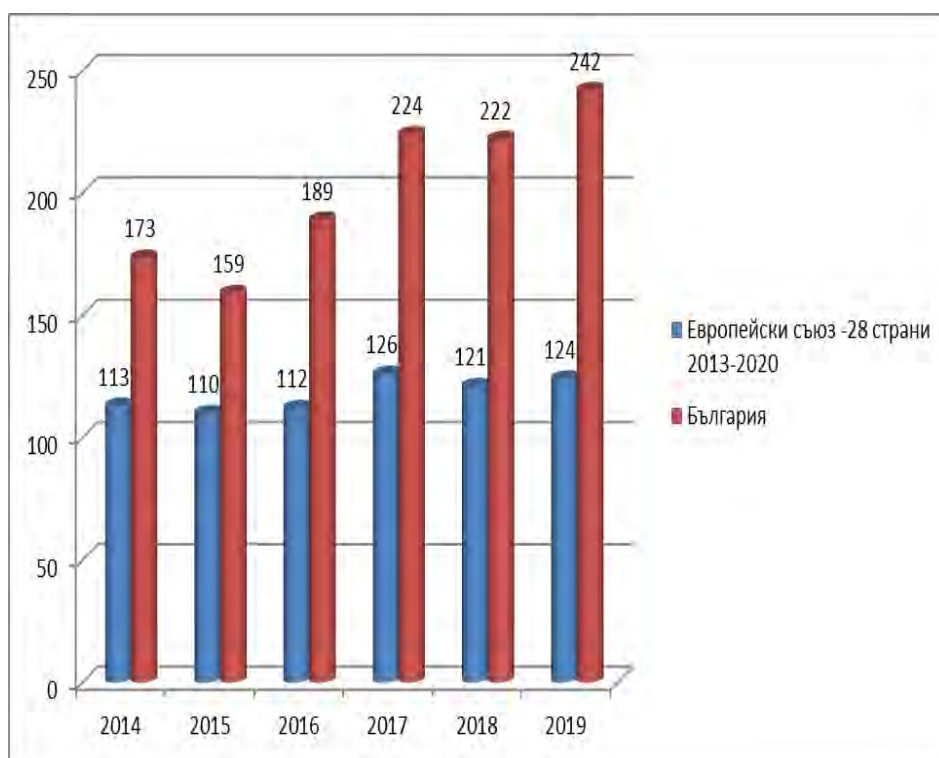
Фигура 4. Анализ на заетостта и безработицата в селските райони на България за периода 2017–2019 г.

В 6-те региона се наблюдава ръст на заетите лица, като средният процент за селските райони е 2,9%. По отношение на безработицата ситуацията не е толкова еднопосочна: в Северозападен регион се отчита увеличаване на ръста на безработица с 1%, в два от другите 5 региона – Северен централен и Югозападен – незначителен спад от 0,4 и 0,5% съответно. В последните два – Североизточен и Югоизточен – има най-очевиден спад от 1,7 и 2,5%. Средно за селските райони на страната се отчита 0,8% спад на безработицата за две години.

Аналогичният проблем е изследван и от други автори Терзийска (Терзийска, 2018 г.), която подчертава, че основният проблем в селските райони е високото ниво на дългосрочната безработица, която е няколко пъти по-висока от тази в градските райони. През 2017 г. най-висок е относителният дял на безработни в Североизточен район (16.7%), следван от Северозападен район на планиране (15,5%).

2.3. Ефект на мерките от ПРСР върху производителността на труда в селските райони

Производителността на труда за отработен час се изчислява като общата продукция на единица вложен труд (измерено с общия брой отработени часове), в случая ще се насочим само към сектор селско стопанство.

Източник: Eurostat

Фигура 5. Анализ на производителността на труд в сектор селско стопанство – сравнителен анализ България и ЕС

Очевидно по този показател България е над средното ниво в ЕС, който е един от най-важните индикатори за конкурентоспособност на земеделските стопанства. Отношението на средното ниво на ЕС за 2017 г. към това в България е 224/126 или 177%. За 2019 г. това отношение се покачва до 242/124 или 195%. До аналогични изводи достига и Трендов (Trendov, 2019), който твърди, че „подкрепата по програмите за развитие на селските райони (ПРСР) следва да допринесе за същественото повишаване на производителността на труда в селскостопанския сектор, преминаването към по-ефективни методи на производство. Предвид нарастващите демографски проблеми, подкрепата в рамките на Втори стълб се явява основен инструмент за създаване на устойчива заетост, стимулирайки икономиката в селските райони чрез развитие на предприемачество и осигуряване на възможности за повишаване доходите на населението.

Дали всички бенефициенти са поставени при равни условия – или по друг начин казано дали принадлежността към точно определен подсектор носи по-големи ползи. Според Манолова и Пенев (Манолова & Пенев, 2015), „резултатите от изпълнението на програмата и анализа потвърждават, че мерките са допринесли за развитие на конкурентоспособността на малък брой едри бенефициенти, преобладаващо от зърнопроизводството. Положително въздействие върху формиралата се неблагоприятна структура на българското земеделие не беше постигнато, напротив, засилиха се позициите на нискоинтензивните сектори.“

Едно от възможните решения в тази област е „предлагане на подходи и модели за изграждане на мултифункционално земеделие чрез стимулиране на едрите и успешни фермери да осъществяват по-ниско интензивни и трудоемки производства (зеленчукопроизводство, овощарство, овцевъдство и др.)“ (Николова и др., 2018). *От една страна, увеличаването на инвестициите в различни видове активи чрез (подмярка 4.1 „Инвестиции в земеделски стопанства) ще доведе и до по-висока икономическа устойчивост на стопанствата. Това, разбира се, трябва да бъде свързано и с усвояване на средства (и по подмярка 4.2. „Инвестиции в преработващия сектор/маркетинг/ развитието), които ще подобрят конкурентоспособността им, свързана точно с преработка и маркетинга на земеделските продукти.*

В края ще споменем и изводите на някои автори по отношение на други ефекти от мерките на ПРСР:

- Един от важните ефекти е намаляване броят на фермите и увеличаване на техния размер. Това е резултат от по-добрите възможности, които имат големите стопански единици както за прилагане на нови технологии, така и улеснен достъп до кредити (Sabeva, 2020).
- Неясното тълкуване и промени в последния момент от ДФЗ на критериите за допустимост, което пречи на подготовката на

проекти от страна на бенефициентите, както и приоритизиране на зърнопроизводителите пред производителите в чувствителни сектори, което е в противоречие с целите на програмата (Плачков, 2019).

В трудовете на някои автори по отношение на прилаганите мерки от ПРСР се стига до следните констатации:

- субсидиите нямат позитивно влияние върху брутната добавена стойност, произведена от селското стопанство;
- оформя се двуполусно земеделие, като се свиват или са пред закриване традиционни подсектори;
- ограничен е достъпът до пазара на малките земеделски стопанства и се задълбочават социалните и икономическите различия в регионите (Николова & Линкова, 2020).

Заклучение

В това изследване разгледахме както степента на усвояване, така и влиянието на мерките върху някои макроикономически показатели в България: доходи, заетост, безработица, производителност на труда.

Изводите, които можем да направим, са представени в две насоки:

1. По отношение на степента на усвояване на различните мерки от ПРСР за втория програмен период:

Поради разностранни административни, нормативни и др. проблеми по 2/3 от предложените мерки от ПРСР все още няма реализирани плащания към бенефициентите. Налице е едно неравномерно усвояване на финансовите средства по ПРСР и по нейните отделни мерки.

Препоръка: Необходимо е да се направят представителни проучвания сред потенциалните бенефициенти, за да се разберат причините, които ги затрудняват особено по нестартиралите мерки на ПРСР. Провеждане на консултации, семинари между желащите бенефициенти по отношение обхвата, финансовите условия и други специфични особености на нестартиралите мерки. Да се помисли за създаване на специализиран интернет сайт, в който ще може да се получават съвети и навременни отговори, свързани с процедурите за кандидатстване, отстраняване на допуснати несъответствия в документите и при възникнали казуси.

Слабо усвояване на Мярка 4 "Инвестиции в материални активи" само около 10% изплатени средства от бюджета към октомври 2020 г.

Препоръка: да има ускорение по процедурите, свързани с Мярка 4 "Инвестиции в материални активи" с цел повишаване конкурентоспособността на земеделските стопанства:

2. По отношение ефектите от различните мерки от ПРСР

Може да се твърди, в известна степен, че е налице положителна зависимост между реално изплатените средства от ПРСР и доходите на населението в селските райони, които са се повишили с над 20% за 2019 г. спрямо предходната.

Изплатените средства по отделните мерки за подпомагане имат посилен ефект върху заетостта: в 6-те региона се наблюдава ръст на заетите лица, като средният процент за селските райони е 2,9%, отколкото върху безработицата: при нея се отчита 0,8% спад на безработицата за две години и то в различна степен за отделните 6 региона.

Очевидно мерките от ПРСР допринасят за същественото повишаване производителността на труда в селскостопанския сектор, преминаването към по-ефективни методи на производство и доказателствата за това са, че тя е по-висока от средната в ЕС.

Това подкрепя основната изследователска теза, че мерките от ПРСР в най-голяма степен се отразяват на заетостта в селските райони, доходите на населението за 2019 г., следвано от производителността на труда и в много по-слаба степен върху безработицата.

Използвани източници

Блажева, В. (2018 г.) Предизвикателства пред аграрния бизнес и селските райони: Сборник с доклади. CHALLENGES OF AGROBUSINESS AND RURAL AREAS Conference proceedings, УНСС, с.62-66.

Бошкилов, В. (2017). Възможности за финансиране на селското стопанство в България по втори стълб на ОСП за периода 2014–2020 г. UARD Yearbook, 5, 119-161.

Брънзова, П. (2019). Очаквания за българското земеделие спрямо общата селскостопанска политика на Европейския съюз след 2020 г., In Proceedings of the International scientific and practical conference “Bulgaria of regions” (Vol. 2, No. 1) с.161-169.

Евростат <https://ec.europa.eu/eurostat/web/degree-of-urbanisation/data/database>- последно посещение октомври, 2020 г.

Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020- <https://eumis2020.government.bg/>- Последно посещение октомври, 2020 г.

Линкова, М. (2013) Проблеми на устойчивото природоползване в българските бизнес структури Научни трудове на Русенски университет, том 52, серия 5.1, 227-231, стр. 229.

- Маджарова, С., Пенева, М., Патарчанова, Е. (2013) Селски райони, Издателски комплекс – УНСС, София.
- Манолова, В., Пенев, И. (2015) Влияние на политиките върху сектор „Плодопроизводство” – равносметка и поуки за следващия програмен период. Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LIX, кн. 5, С.143-148.
- Национален статистически институт -
<https://www.nsi.bg/en/content/6500/employed-and-employment-rates-national-level-statistical-regions-districts>, последно посещение октомври, 2020г.
- Николова, М. и др. (2018). Възможности и модели за функциониране на регионални фермерски пазари. Алманах научни изследвания СА "Д. А. Ценов"- Свищов, том 25, част I.
- Николова, М., Линкова, М. (2020). Състояние и проблеми при управлението и развитието на селското стопанство Народностопански архив.
- Плачков, Д. (2019). ФИНАНСОВИ ПРОБЛЕМИ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО В БЪЛГАРИЯ. Списание за наука „Ново знание“.Пловдив, 8 (2), 18-22.
- Терзийска, Р. (2018). Селските райони – демографски и социално икономически проблеми. Предизвикателства пред аграрния бизнес и селските райони, София, с.176.
- Sabeva, M. (2020). Effect of Policy Measures Supporting the Agricultural Sector in Bulgaria After EU Membership. Economic Alternatives, (1), 91-104.
- Trendov, N. M. (2019). COMPARATIVE ANALYSIS OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN SELECTED EU MEMBER STATES. Szent István University, Management and Business Administration Ph. D. School, Ph.D. Dissertation.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ

Том XIII, 2020

Книга 16

Том XIII, 2020 г.
Книга 16

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Стефан Симеонов – главен редактор
Доц. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Красимира Славева – организационен секретар
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Петранка Мидова

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Янислава Александрова – технически секретар

ISSN 1313-6542

СЪДЪРЖАНИЕ

Студии

Владимир Христов Сиркаров

ЕВОЛЮЦИЯ НА ПАРИЧНИТЕ СИСТЕМИ И ИЗОСТАВЯНЕТО
НА ЗЛАТНИЯ СТАНДАРТ КАТО ФАКТОР ЗА ФИНАНСОВИТЕ КРИЗИ 5

Юлиян Сашков Бенов

СРАВНИТЕЛНА КОНСОЛИДАЦИОННА АТРАКТИВНОСТ
НА БАНКОВИЯ СЕКТОР НА СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 25

Беатрис Венциславова Любенова

МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПРИ ИЗВЪРШВАНЕ
НА СТРЕС ТЕСТОВЕ В БАНКОВИЯ СЕКТОР 54

Светла Михайлова Боянова

ПРОБЛЕМИ НА ВЪТРЕШНИЯ БАНКОВ КОНТРОЛ В БЪЛГАРИЯ 75

Ралица Емилова Христова – Маринова

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРАКТИКИТЕ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ
НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ КАТО ФАКТОР ЗА ИЗГРАЖДАНЕ
НА МЕЖДУНАРОДНА БИЗНЕС МРЕЖА (ПО ПРИМЕРА
НА БЪЛГАРСКИ ФИЛИАЛИ В РУМЪНИЯ) 98

Николай Валериев Илиев

НАСОКИ ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА БОНУС-МАЛУС СИСТЕМАТА
ПРИ ЗАСТРАХОВАНЕТО „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ“
НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ 124

Жанета Емилова Ангелова

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА ПРИ ОПРЕДЕЛЯНЕ РАЗМЕРИТЕ
НА ОСИГУРИТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ ПРИ СТАРОСТ 145

Dimitar Georgiev Trichkov

CUSTOMER DEMOGRAPHIC SEGMENTATION BASED
ON TELECOM BEHAVIORAL DATA 167

Мариана Монева Дауо

МАКРОПРУДЕНЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА И МЕРКИТЕ, ИЗПОЛЗВАНИ
ОТ ДЪРЖАВИТЕ – ЧЛЕНКИ НА ЕС ЗА ПОДПОМАГАНЕ
НА ИКОНОМИКИТЕ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19 187

Димитрина Любенова Проданова

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПОДХОДА “ЛИДЕР“ 211

Магдалена Славе Андоновска

ТРАДИЦИОННИ И ОНЛАЙН МЕДИИ И ОТНОШЕНИЕ
НА АУДИТОРИЯТА КЪМ ТЯХ 235

Статии

- Юлиан Христов Войнов**
ЕФЕКТИ ОТ ЗАМЯНАТА НА ПРОПОРЦИОНАЛНО
С ПРОГРЕСИВНО ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ 255
- Димитър Пламенов Попов**
ТЕХНОЛОГИЧНИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗАЦИИ
НА ВЪТРЕШНИЯ ПАЗАР НА ДЪРЖАВНИ ДЪЛГОВИ ИНСТРУМЕНТИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 267
- Рая Бисерова Драгоева**
КРИЗИТЕ В БАНКОВИЯ СЕКТОР – СЪЩНОСТ,
ФАКТОРИ И ЕМПИРИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ 281
- Русалин Антонов Русалинов**
ФИНАНСОВА СИГУРНОСТ: ФИРМЕНИ И БАНКОВИ ПРОЦЕДУРИ
И ПРАКТИКИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ „ПРАНЕТО“ НА ПАРИ 301
- Марина Иванова Милинова**
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ФИНАНСИРАНЕТО НА ФИНТЕХ
КОМПАНИИТЕ ЧРЕЗ АЛТЕРНАТИВНИ СПОСОБИ 313
- Кармен Димитров Вранчев**
ВЛИЯНИЕ И ЕФЕКТИ ОТ ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ
ИНВЕСТИЦИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ 328
- Вахан Ахаси Бохосян**
ПРЕЗАСТРАХОВАНЕТО КАТО СТРАТЕГИЧЕСКИ
УПРАВЛЕНСКИ КАПИТАЛОВ МЕТОД 343
- Румяна Цветанова Витнъова**
ПОДОБРЯВАНЕ НА БИЗНЕС СРЕДАТА В СТРАНИТЕ
ОТ ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА ЧРЕЗ ИНТЕРВЕНЦИИ
ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ 355
- Муса Мустафа Сръкъов**
ФИНАНСОВО СТИМУЛИРАНЕ ЗА ИНОВАТИВНИ
ПОСТИЖЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ 371
- Симеон Венциславов Симеонов**
ВЛИЯНИЕ НА ФАКТОРИТЕ НА МИКРО- И МАКРОСРЕДАТА
ВЪРХУ КУЛИНАРНИЯ ТУРИЗЪМ 381
- Гент Арбнор Беголи**
УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ В РАЗВИТИЕТО
НА КУЛТУРНИТЕ ИНСТИТУЦИИ 399

Боряна Великова Симеонова ВЪПРОСИ НА СИНТЕТИЧНОТО И АНАЛИТИЧНОТО ОТЧИТАНЕ И ДОКУМЕНТИРАНЕТО НА ТЕКУЩИТЕ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА С ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ	412
Станислав Иванов Шишманов ПРИХОДИТЕ И РАЗХОДИТЕ НА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ КАТО ОБЕКТ НА ОТЧИТАНЕ В БНБ И ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ	426
Иванка Стефанова Янкова КОНЦЕПЦИЯТА ЗА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ В КОНТЕКСТА НА СТАТИСТИЧЕСКОТО ИЗСЛЕДВАНЕ	441
Ана Борисова Иванова ФИНАНСИРАНЕ НА СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ В Р БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ, ТЕНДЕНЦИИ, ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ	455
Биляна Диянова Дамянова ЛИЗИНГОВИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ	476
Айтен Байрям Сабри ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ	488
Борислав Бойчев Боев АЛТЕРНАТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПЛОЩАДКА „БЕЛЕНЕ“ ЧРЕЗ ИЗГРАЖДАНЕ НА МАЛКИ МОДУЛНИ РЕАКТОРИ	498
Елена Димитрова Ташкова ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ – ТЕОРЕТИЧНИ ПОСТАНОВКИ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР	513
Росен Костадинов Коцев ИЗПЪЛНЕНИЕ И ЕФЕКТИ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ (2014 – 2020)	523
Иво Цветанов Балеvски ВЛИЯНИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС В ОБЛАСТ ГАБРОВО ЗА ПЕРИОДА 2007 – 2013 ГОДИНА	535
Ивелина Маркова Йорданова КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯТ ТУРИЗЪМ В ДЕСТИНАЦИЯ ВЕЛИКО ТЪРНОВО В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ	547
Иван Стефанов Иванов ИЗМЕНЕНИЯТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЧНА КРИЗА И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО В БЪЛГАРИЯ	563

Emre Zafer Güney WORKFORCE EFFICIENCY INCREASE FOR THE ONLINE SALES IN-STORE PICKING OPERATION	575
Александра Георгиева Ангелова ЕВРОПЕЙСКАТА ТЪРГОВСКА ПОЛИТИКА В ПОДКРЕПА НА РАЗВИВАЩИТЕ СЕ ИКОНОМИКИ	587
Пенчо Малинов Малинов КОНЦЕПТУАЛНО ЗНАЧЕНИЕ НА ИНОВАЦИЯТА И СПЕЦИФИКА НА ИНОВАЦИОННИТЕ СТРАТЕГИИ	599
Емил Христов Александров ФИНАНСОВИЯТ КОНТРОЛИНГ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА	615
Боян Димитров Вранчев УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТНИ ЕКИПИ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	624

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XIII – 2020, книга 16

Даден за печат на 31.08.2021 г., излязъл от печат 09.09.2021 г.
Поръчка № 18780; формат 16/70/100; тираж 65

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А